

ISSN-2320-4494
RNI No.MAHAUL03008/13/2012-TC
Impact Factor : 3.7286

POWER OF KNOWLEDGE

An International Multilingual Quarterly Peer Review Refereed Research Journal

VOLUME - I ISSUE- III OCT. TO DEC. - 2021

ARTS | COMMERCE
SCIENCE | AGRICULTURE
EDUCATION | MANAGEMENT
MEDICAL | ENGINEERING & IT | LAW
PHARMACY | PHYSICAL EDUCATION
SOCIAL SCIENCE | JOURNALISM
MUSIC | LIBRARY SCIENCE |

www.powerofknowledge.co.in

E-mail : powerofknowledge3@gmail.com

Editor

Prof.Dr.Sadashiv H. Sarkate

21	प्रदूषण एक समस्या	डॉ. व्यंकटेश काळुराम मदनुरे	102-106
22	महाराष्ट्रातील मराठी-मुस्लीम संत	डॉ. शेख हुसैन इमाम	107-114
23	१९४२ चे आंदोलन व मराठवाडज्ञ मुक्तीसंग्रामातील सत्याग्रह चळवळ	प्रा.डॉ. अरुण बावा	115-118
24	मराठवाडा मुक्तीसंग्रामातील विद्यार्थी आंदोलन - वंदे मातरम्	प्रा.डॉ. अविनाश मुळे	119-121
25	राष्ट्र - राज्य संकल्पना, उदय आणि विकास	श्रीमती कदम एल.एन.	122-129

राष्ट्र - राज्य संकल्पना, उदय आणि विकास

श्रीमती कदम एल.एन.

इतिहास विभाग

बलभीम महाविद्यालय, बीड, ता.जि.बीड

प्रस्तावना :-

राष्ट्रवाद ही एक व्यापक संकल्पना आहे. राष्ट्रवाद वेळोवेळी - वेगवेगळ्या रूपाने जगासमोर आला. सर्व समाजाला जोडण्याचे काम राष्ट्रवाद करतो तर, तोडण्याचे कामहे संप्रदायवाद करतो. राष्ट्रवाद आणि संप्रदायवाद हे दोघे सावत्र भाऊ आहेत. ते दोन्ही जन्मालाही एकाच वेळी आले. भारताच्या बाबतीत राष्ट्रवाद स्वातंत्र्याकडे वाटचाल करतो तर, संप्रदायवाद विभाजनाकडे जातो. १९१६-१७ व्या शतकात युरोप खंडात राष्ट्रवादाचा उदय झाला. राष्ट्र अशा लोकांच्या समुदायाला म्हणतात " ज्याचा आपसात जुडाव असतो, जे विशिष्ट भौगोलिक प्रदेशात निवास करतात, त्यांचे रितीरिवाज - परंपरा एसमान असतात त्यांचे उगमस्थान एकच ऐतिहासिक पार्श्वभूमी असते"

युरोपात सामंतशाहीचा, न्हास झाला आणि पूँजीवाद्याला सुरुवात झाली. त्यातुन राष्ट्रीय राज्यवाद उलात आला, असे म्हटले जाते की, योजनेमुळे कमी आणि संयोगाने जास्त राष्ट्रीय राज्यवादाचा उदय झाला. याचे कारण युरोप मधील महत्त्वाकांक्षी शासक त्यांनी राष्ट्रीय सीमा निश्चित केल्या, सैन्यसंघटन केले, आणि नौकरशाही अस्तित्वात आनली. १६३८ मध्ये वेस्टफेलियाचा तह घेऊन फ्रान्स, ब्रिटेन, स्वित्सरलँड इ. राष्ट्रांचा सीमांना मान्यता देण्यात येवून ते स्वतः राष्ट्रीय - राज्य म्हणवून घेऊ लागले. यामध्ये सामान्य जनतेचा कोणताच वाटा नव्हता. त्यात सहभागी फक्त महत्त्वाकांक्षी शासक होते. शासक- शासकाने आंतरराष्ट्रीय संबंध ठरवले. शासका-शासकातील वैवाहिक संबंधामुळे भू-प्रदेश एकमेकांना दिल्याने एका प्रदेशाची जनता दुसऱ्या प्रदेशाची होवू लागली. पण ते निमुटपणे स्विकारावे लागत होते.

मध्यमवर्गाचा उदय झाल्याने हा वर्ग आता राजतंत्रावर अंकुश ठेवायला लागला. अमेरिकन क्रांतीने तर या वर्गाला मजबुत बनवले. त्यातून एक संघटन निर्माण झाले. १७८९ मध्ये फ्रान्सची क्रांती झाली त्यातुन रूसोचा जन्म झाला . त्याला १८ व्या शतकाचा 'कार्लमाक्स' म्हटले जाते, कारण त्याकाळाचा तो महान विचारवंत होता. त्याला 'आधुनिक राष्ट्रवादाचा' जनक म्हटले जाते. कारण त्याने पूर्वीच्या राष्ट्रवादाचे संपूर्ण संदर्भच बदलून टाकले. तो म्हणतो - "राष्ट्र शासकाने निर्माण होत नाही तर ते बनते जनते मुळेच "

रूसोच्या वरील विचाराने फ्रान्समध्ये अनेक बदल झाले. मानवाधिकाराची घोषणा झाली. नागरीकांना स्वातंत्र्य आणि समानतेची वागणूक मिळू लागली. उच्च वर्गीयाचे विशेष अधिकार नष्ट होऊन मध्यमवर्गीय आता वरिष्ठ वर्गाबरोबरीचे समजले जाऊ लागले. चर्चचे विशेष अधिकार संपुष्टात आले. राजतंत्र संपुष्टात येऊन गणतंत्र अस्तित्वात आले. राजा - राणी ला मृत्युदंड देण्यात आला.